

Mateusz Radomski

Muzeum Regionalne PTTK im. Antoniego Minkiewicza w Olkuszu

PARTYZANCKIE WSPOMNIENIA

Partyzanckie wspomnienia, T. 4, red. Konrad Kulig, Mateusz Radomski, Olkusz, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Koło Olkusz, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, 2023, 110 s.

z bibliografii
małopolskiej

Wznowione po latach wydawnictwo Koła Olkusz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej powraca z czwartym już tomem, w którym redaktorzy zawarli kolejne niepublikowane dotąd wspomnienia i relacje działaczy podziemia niepodległościowego z terenu ziemi olkuskiej. Pierwsze pozytywne wrażenie związane jest z okładką, utrzymaną w stylu poprzedniego tomu. Możemy na niej zobaczyć archiwalne fotografie i dokumenty. Ponadto do tej kompozycji dodano współczesne zdjęcia rekonstruktorów odtwarzających partyzanckie sylwetki z okresu II wojny światowej. Ciekawy zabieg nie tylko pokazuje różnorodność w umundurowaniu ówczesnych żołnierzy podziemia, ale wskazuje na obecność historii w teraźniejszości. Czwarta strona okładki zawiera fragment wspomnień jednego z bohaterów książki – Romana Guzika ps. „Sęk”. Niezwykle barwny cytat opisujący „pierwszego partyzanta ziemi olkuskiej” to świetny wybór, aby zachęcić potencjalnego czytelnika.

Krótki i rzeczowy wstęp przypomina historię tej serii wydawniczej, która została zapoczątkowana jeszcze w latach 90. XX wieku. Co warto podkreślić, zgodnie z założeniami twórców prezentowane relacje pochodzą w większości z prywatnych archiwów rodzinnych, co w oczywisty sposób podnosi wartość tej pozycji. Kolejne strony odkrywają przed czytelnikiem punkt widzenia zarówno szeregowych uczestników konspiracji, jak i ich dowódców. Co ważne, dobór opowiadających nie był jednostronny, przeczytamy o wydarzeniach sprzed 80 lat oczami robotników, chłopów, socjalistów, ludowców, zawodowych żołnierzy czy pracowników administracji. Pewnym minusem jest brak kobiecej perspektywy, niemniej wynika to oczywiście z realiów epoki, więcej mężczyzn angażowało się w działalność podziemnego wojska, co oczywiście nie znaczy, że wydawnictwo milczy na ten temat. Każdą część poprzedzają biogramy autorów relacji, co pozwala je lepiej zrozumieć. Teksty zostały pozostawione w oryginale, redaktorzy jedynie

w niektórych przypadkach za pomocą przypisów wyjaśniają trudniejsze sformułowania, obcojęzyczne lub miejscowe słowa, a także przybliżają sylwetki wzmiankowanych postaci. Ponadto zamieszczono fotografie z epoki, a także reprodukcje dokumentów autorów wspomnień. Bibliografia na końcu tomu odsyła do ciekawszych pozycji dotyczących tematyki publikacji. Nie sposób nie wspomnieć o indeksach: osobowym i geograficznym, które stanowią nieodzowną pomoc w poszukiwaniach, bez konieczności zagłębiania się w całość.

Tom otwierają wspomnienia pochodzącego z Ryczówka Romana Guzika „Sęka” (1920–1992). Dostarczają nam one szczegółów dotyczących działalności siatki Gwardii Ludowej Polskiej Partii Socjalistycznej w okolicach Klucz, w tym przede wszystkim miejscowej papierni, w pierwszym okresie okupacji, a ponadto obrazują specyfikę tworzenia i funkcjonowania oddziałów partyzanckich, w czym czynny udział brał „Sęk”. Jego relacja nie pomija również wielu ciekawych informacji o życiu codziennym podczas okupacji. Rozdział ten stanowi świetne uzupełnienie opublikowanych w trzecim tomie wspomnień Józefa Walnika „Oskara”.

Krótkie, ale treściwe, są pozostałe po Eugeniuszu Kajdanie (1920–2009) zapisy jego rozmów przeprowadzonych z członkami rodziny. Autor relacji wspomina o naborze i szkoleniach swoistego zaplecza oddziału partyzanckiego „Surowiec” złożonego z młodych ryczowian, do którego sam należał.

Kolejna część została poświęcona jednemu z najbardziej znanych partyzantów ziemi olkuskiej, Józefowi Mrówce „Matowi” (1914–1985). Zastępca Gerarda Woźnicy „Hardego” w barwny i szczegółowy sposób zawarł na kar-

tach maszynopisu dzieje ostatnich miesięcy działalności największego oddziału partyzanckiego ziemi olkuskiej o kryptonimie „Surowiec”. W październiku 1944 roku formacja ta udała się w rejon lasów Gościbi nieopodal Harbutowic, tam zbudowała zimowy obóz leśny, a także brała udział w walkach z Niemcami, mając swój udział w zajęciu Makowa Podhalańskiego przez armię radziecką. We wszystkich tych wydarzeniach kluczową rolę odgrywał „Mat” jako zawodowy żołnierz, weteran wojny obronnej 1939 roku i doświadczony partyzant.

Spojrzenie nieco młodszego konspiratora zawiera relacja Wiesława Kluczewskiego „Braciszka”, młodszego brata dowódcy pułku AK „Srebro”, Kazimierza Kluczewskiego „Pijoka”.

Kazimierz Kluczewski ps. „Pijok”.
Zbiory Muzeum Regionalnego PTTK
w Olkuszu

Relacja dotyczy części powiatu olkuskiego anektowanej do państwa niemieckiego. Późniejszy prezes olkuskiego koła Światowego Związku Żołnierzy AK ukazał cały przekrój zadań, które wykonywali konspiratorzy na niższych stanowiskach.

Nieco inną perspektywę prezentują wspomnienia Witolda Orczyka „Lipskiego” (1920–2020), rodowitego sułuszowianina, zaangażowanego w działalność Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej. „Lipski” swoją pracę w podziemiu niepodległościowym prowadził na terenie Generalnego Gubernatorstwa, co pozwala spojrzeć na całe zagadnienie z innej strony. Wyżej wymienione relacje skupiały się raczej na obszarach, które zostały włączone do III Rzeszy; specyfika konspiracji na tym terenie była inna. Unikatowy charakter ma opis zrzutu, dokonanego w pobliżu Zadroża (obecnie gmina Trzyciąż), a także powojennych losów bohatera w strukturach organizacji Wolność i Niezawisłość, co było powodem jego aresztowania i brutalnego śledztwa ze strony aparatu bezpieczeństwa.

Tom zamykają wspomnienia Zbigniewa Dubaja „Gałązki” (1923–2004). Choć na pozór krótkie, zawierają ciekawą historię człowieka, który z nowosądeckizny trafił do konspiracji na ziemi miechowskiej; na początku służył w Armii Krajowej jako pracownik nadleśnictwa, a następnie jako partyzant oddziału Jana Mołody „Trzaski”. Rozdział ten został okraszony unikalnymi fotografiami miechowskich leśników z okresu II wojny światowej oraz służby wojskowej po 1945 roku.

Nie powinno się przejść obojętnie obok takiego wydawnictwa, mając świadomość, że świadkowie historii odchodzą, zabierając ze sobą swoją wiedzę o konspiracji, szczególnie w mniejszych miejscowościach i na niższych szczeblach podziemnej struktury. *Partyzanckie wspomnienia* są jedną z prób zachowania informacji o dziejach walk o niepodległość w czasie II wojny światowej na terenie ziemi olkuskiej. Są próbą profesjonalną i kompleksową, co pozwala mieć nadzieję, że wiele wydarzeń, postaw i osób nie zostanie zapomnianych.